

school lectures have been proposed. The factors that affect the state of scientific and pedagogical potential in Ukraine have been systematized.

It has been proved that in order to raise the impact of the use of existing creative potential of employees of higher educational institutions we have to face the problem of finding effective methods of encouraging the active creative work. Accordingly it has been determined that the motivation of employees to effective work is a key objective of management of higher educational institutions. Among the future prospects of this research the problems of effective motivation of scientific-pedagogical staff of higher education institutions in the system of providing qualitative educational services are the most actual.

market of educational services, system of higher education, higher educational institution, innovation, level of accreditation, activities of teaching staff, scientific potential of higher educational institutions

Одержано (Received) 22.11.2016

Прорецензовано (Reviewed) 24.11.2016

Прийнято до друку (Approved) 28.11.2016

УДК 351.86

І.І. Бережнюк

Київська митниця Державної фіскальної служби України, м. Київ, Україна

Сутнісна характеристика економічної безпеки держави як мультилатерального явища

В дослідженні авторами зазначено, що кардинальні трансформації у світовому політичному та економічному просторі зумовлюють необхідність розроблення нових підходів до забезпечення економічної безпеки держави. Успішність реалізації цих заходів залежить за умови врахування теоретично-змістовного підґрунтя безпеки, що дозволить сформулювати загальні уявлення про характер досліджуваної реальності, її найбільш загальні властивості, закони, принципи та способи наукового пізнання.

безпека, економічна безпека держави, ризики, загрози, невизначеність

И.И. Бережнюк

Киевская таможня Государственной фискальной службы Украины, г. Киев, Украина

Сущностная характеристика экономической безопасности государства как мультилатерального явления

В исследовании авторами отмечено, что кардинальные трансформации в мировом политическом и экономическом пространстве обуславливают необходимость разработки новых подходов к обеспечению экономической безопасности государства. Успешность реализации этих мероприятий зависит при условии учета теоретико-содержательного основания безопасности, что позволит сформировать общие представления о характере исследуемой реальности, ее наиболее общие свойства, законы, принципы и способы научного познания.

безопасность, экономическая безопасность государства, риски, угрозы, неопределенность

Постановка проблеми. Кардинальні трансформації у світовому політичному та економічному просторі зумовлюють необхідність розроблення нових підходів до забезпечення економічної безпеки держави в умовах постійного зростання загроз як внутрішнього, так зовнішнього характеру. Особливо актуальними зазначені питання є для вітчизняної економічної системи в умовах постійного тиску негативних чинників, що вимагає розроблення та застосування ефективних механізмів, спрямованих на нейтралізацію, мінімізацію впливу та усунення явищ і чинників, що призводять до створення зовнішніх та внутрішніх загроз національній економічній безпеці. Без вироблення концептуальних засад та розроблення дієвого механізму державного управління в системі економічних відносин держави, спрямованих на уникнення загроз

та мінімізацію їх впливу, досить важко забезпечити ефективне функціонування національної економіки та її подальше зростання. За таких умов питання захисту національних інтересів держави у сфері національної економічної безпеки набуває особливої ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних умовах проблеми забезпечення безпеки досліджуються багатьма представниками різних наукових напрямів – економістами, політологами, соціологами, військовими, серед яких: В. Башук [1], В. Геєць [3], Г. Козаченко [4], Е. Литвинов [5], П. Пашко [7], Л. Шульженко [4] та іншими науковцями, які досліджують складні системи, в тому числі і соціальні. На нашу думку, в процесі дослідження проблем безпеки, як складної соціальної системи, необхідне об'єднання всієї сукупності наукових знань з використанням міждисциплінарного підходу. Як зазначає Г. Козаченко, категорія «безпека» є граничним загальним фундаментальним поняттям, що відображає найсуттєвіші зв'язки та відносини існування або діяльності в реальній дійсності та пізнанні, є опорною категорією безпекознавства, яке являє собою сукупність знань про безпеку і є мультилатеральним, тобто різнобічним, багатогранним, багатоплановим поняттям. Тому знання щодо безпеки розподіляються за різноманітними галузями [4].

Теоретичні основи економічної безпеки, закономірності її забезпечення у важкопрогнозованому та мінливому середовищі перелік економічних параметрів, що складають основу безпечної економіки, залишаються недостатньо вивченими. Систематизація та узагальнення наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців з проблем забезпечення економічної безпеки держави свідчать про важливість подальших наукових досліджень в цьому розділі економічної теорії. Дослідження категорії «безпека», її сутності, зв'язку із іншими поняттями, а також закономірностей забезпечення в умовах активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів є предметом цього дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження природи та сутнісної характеристики категорії «економічної безпеки держави» як мультилатерального явища.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах значної актуальності набуває теза, що розвиток концептуально-теоретичних засад є найбільш важливим етапом в процесі становлення і розвитку будь-якої наукової науки, що найкращим чином сприяє вирішенню практичних завдань і підвищенню ефективності будь-якої професійної діяльності. Як зазначив В. Башук, теорія національної безпеки – це теорія складного багатовимірного об'єкту, тому вона і повинна містити різноаспектну «конструкцію», призначену для усвідомлення її змістів [1]. Разом з тим, особливістю багатьох сучасних досліджень в області теорії безпеки є те, що деякі поняття і визначення фіксують лише зовнішні ознаки безпеки і не розкривають її сутності. Більшістю науковців під категорією «безпека» розуміється захищеність або стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому під інтересами мається на увазі, як правило, сукупність потреб того чи іншого суб'єкта безпеки – особистості, суспільства або держави. Як правило, одним з етапів досліджень є систематизація видів безпеки, серед яких найпоширенішими у наукових працях є: військова, біологічна, демографічна, інформаційна, психологічна, соціальна, технологічна, екологічна, економічна безпека з обов'язковим виокремленням відповідних загроз та викликів. В той же час, останнім часом спостерігаються спроби трансформації деякими вітчизняними науковцями вищезазначеної схеми вирішення проблем безпеки, але подолати подібний підхід виявляється не так просто. Основна причина такого становища полягає в тому, що сучасна наука в області теоретичних досліджень безпеки поки ще не створена, а

основною її проблемою є те, що теоретичне осмислення безпеки як складного системного явища знаходиться ще в стадії формування, оскільки безпека як соціальне явище, властива суспільству перехідного періоду (яке не знаходиться в стадії зрілості), що дозволяє виявити її внутрішні закономірності і принципи [5]. Подолати зазначені труднощі можливо лише за умови врахування теоретично-змістовного підґрунтя безпеки, що дозволить сформулювати загальні уявлення про характер досліджуваної реальності, її найбільш загальні властивості, закони, принципи та способи наукового пізнання. Таким чином, вихідна позиція для вирішення цього завдання полягає в усвідомленні того факту, що безпека є складною соціальною системою, для якої характерна наявність структури елементів, що знаходяться в діалектичних взаємозв'язках і відносинах в умовах певної невизначеності [1, 5].

В таких умовах особливої актуальності набуває напрям самостійної науки про економічну безпеку – економіку безпеки (*economic security of society*), завданнями якої є вивчення проблем забезпечення економічної безпеки країни, насамперед загроз економіці держави, їх джерел, потужності та спрямованості, з'ясування їхньої сутності, розроблення заходів, реалізація яких гарантуватиме економічну безпеку держави. Економіку безпеки як галузь знань безпекознавства формується за ієрархічним принципом за вертикаллю «державна – регіон (галузь) – суб'єкт господарської діяльності», що зумовило формування таких областей знань як економічна безпека держави, економічна безпека регіону, економічна безпека галузі, економічна безпека суб'єктів господарської діяльності [4].

Одним з основних імпульсів існування економічної безпеки, як соціального явища є невизначеність, яка тісно пов'язана з такими категоріями як «загроза», «ризик» та «небезпека». На думку Ф. Найта, невизначеність є фундаментальним атрибутом будь-якої господарської реальності, тому «бажання осмислити принципи функціонування економічної системи повинно супроводжуватись діями щодо з'ясування сутності і значення фактора невизначеності» [6]. В науковій літературі під невизначеністю розуміють неповноту або неточність інформації про передумови, умови чи наслідки реалізації проекту, в тому числі про пов'язані з ним витрати та результати. Причинами невизначеності виступають три групи факторів: незнання, випадковість та протидія [2]. В сучасній економічній теорії в якості головного показника невизначеності виступає категорія ризику. Як правило, термін «ризик» використовується для характеристики економічної ситуації, в якій відомі всі вірогідні події. У випадку, коли немає можливості оцінити вірогідність отримання тих чи інших результатів використовується термін «невизначеність». Отже, саме невизначеність є вихідним пунктом сутності таких категорій як «загроза», «небезпека» та «ризик», що вимагає більш ґрунтовного дослідження їх взаємозв'язку. Категорія «ризик», складовою якою є невизначеність, поєднує в собі як реальну, так і потенційну небезпеку (яка може й не реалізуватися), тому безпеку можна трактувати як стан, у якому ризик небезпеки є несуттєвим, тобто рівень загрози системі є прийнятним [7]. Небезпека може реалізуватися у вигляді прямої або непрямої шкоди для об'єкту дії, а її визначальними ознаками є можливість безпосередньої негативної дії на об'єкт дії або можливість порушення нормального стану (функціонування) елементів системи, за результатами якого можуть виникнути негативні наслідки.

З категорією «ризик» тісно пов'язані поняття «загроза» та «небезпека», які варто розрізняти. У науковій літературі не існує єдиного підходу до співвідношення цих категорій. Низка науковців ототожнюють ці категорії, інші визначають небезпеку як форму загрози, або характеризують загрозу як форму небезпеки. Певні науковці роблять наголос на наслідках загрози та небезпеки, визначаючи їх як дію факторів, явища, події, які викликають небажаний стан підприємства, втрати, шкоду і ін. Можна

погодитись з думкою Н. Суханової, яка стверджує, що різниця між загрозою і небезпекою відповідно до їх природи та змісту полягає у трансформації із статусу «потенційної шкоди» у статус «реальної шкоди», тобто небезпека є конкретною формою прояву загрози, руйнівний вплив якої є цілком усвідомленим та безсуперечним (рис. 1.).

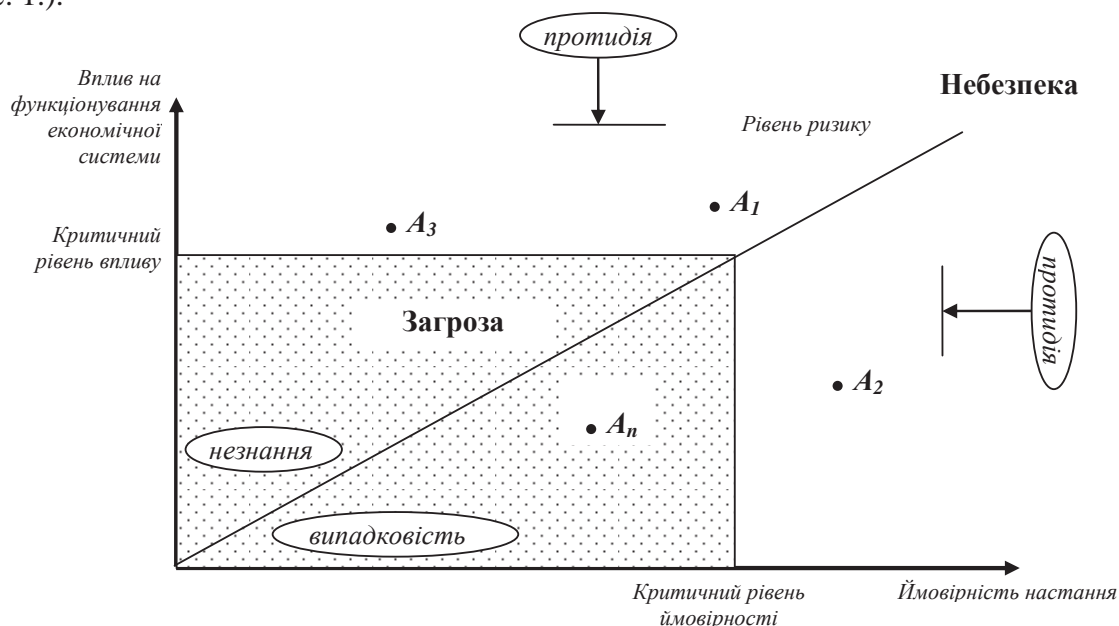

Рисунок – 1 Взаємозв'язок категорій «невизначеність», «ризик», «небезпека» та «загроза»
Джерело: розроблено автором.

Враховуючи те, що ризик супроводжує будь-яку діяльність, загрози також є її незмінним атрибутом. Ступінь загрози та її перехід у форму небезпеки, на наш погляд, характеризується рівнем ризику, який, в свою чергу, визначається ймовірністю настання та впливом на діяльність підприємства. Тобто за прийнятного рівня ризику негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища розглядається як загроза діяльності, а за досягнення критичного рівня ризику загроза приймає форму небезпеки [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах активного розвитку процесів глобалізації та міжнародної економічної інтеграції заходи забезпечення безпеки, як складної соціальної системи, повинні враховувати її багатогранність, складність та багатоплановість, що зумовлює значну актуальність дослідження природи та сутнісної характеристики категорії «економічна безпека держави» як мультилатерального явища. Багатогранність економічної безпеки проявляється у її тісному зв'язку та постійній взаємодії з такими категоріями як «загроза», «ризик» та «небезпека», в основі яких лежить невизначеність, як один з головних імпульсів її існування. Саме невизначеність є фундаментальним атрибутом будь-якої господарської реальності та є джерелом загроз для економічної безпеки держави, що вимагає більш ґрунтовного дослідження сутності та змісту цих категорій в контексті забезпечення безпеки держави від сучасних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру.

Список літератури

1. Башук В. Понимание национальной безопасности в философско-правовом и социокультурном аспектах [Текст] / В. Башук // Теория и практика общественного развития. – 2013. – Выпуск № 9. – С. 350–353.

2. Берляк Г.В. Інвестиційні ризики та невизначеність в умовах глобалізаційних змін: обліково-аналітичний підхід [Текст] / Г.В. Берляк // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: міжн. зб. наукових праць. Випуск 2. (м. Кам'янець Подільський) / відпов. ред. Н.В. Семенишина. Тернопіль: Крок, 2014. – С. 38–141.
3. Геец В. М. От экономической к эколого-экономической безопасности [Текст] / В.М. Геец, Б.Е. Кваснюк, В.И. Мунтян // Социально-экономический потенциал устойчивого развития / под научной ред. проф. Л.Г. Мельника и проф. Л. Хенса. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – С. 504–507.
4. Козаченко Г. В. Экосент: зміст, предмет і структура [Текст] / Г.В. Козаченко, Л.Є. Шульженко // БІЗНЕС-ІНФОРМ. – 2015. – № 2. – С. 8–12.
5. Литвинов Э.П. Философские основы концепции безопасности [Текст] / Э.П. Литвинов // Пространство и время. – 2012. – № 1(7). – С. 66–73.
6. Найт Ф. Риск, неопределенность и прибыль [Текст] / Ф. Найт. – М. : Дело, 2003. – 360 с.
7. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : Монографія [Текст] / П.В. Пашко. – Одеса: АТ «Пласке», 2009 – 628 с.
8. Суханова Н. Ризики, угрозы та небезпеки в управлінні діяльністю підприємств в кризових умовах: спільні риси та відмінності [Текст] / Н. Суханова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2011. – № 12.

References

1. Bashuk, V. (2013). Ponymanye natsyonalnoi bezopasnosti v fylosofsko-pravovom y sotsyokulturnom aspektakh [The understanding of national security in philosophical, legal and social and cultural aspects]. *Teoriya y praktyka obshchestvennoho razvytiya – Theory and practice of the social development*. 9, 350-353 [in Russian].
2. Berliak, H.V. (2014). Investytsiini ryzyky ta nevyznachenist v umovakh hlobalizatsii nykh zmin: oblikovo-analitychnyi pidkhid [Investment risks and uncertainties in the conditions of global changes: the accounting and analytical approach]. *Institut bukhgalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii: mizhn. zb. naukovykh prats – Institute of accounting, control and analysis in the conditions of globalization: International collection of scientific works*, 2, 38-141 [in Ukrainian].
3. Heets, V.M., Kvasniuk, B.E., & Muntyan, V.Y. (2007). Ot ekonomycheskoi k ekoloho-ekonomycheskoi bezopasnosti [From economic to ecological and economic safety]. *Sotsyalno-ekonomycheskyi potentsyal ustoichyvoho razvytiya – Socio-economic potential of the sustainable development*. L.H. Melnyka & L.Khensa (Ed.). Sumy: YTD «Unyversytetskaia knyha» [in Russian].
4. Kozachenko, H.V., & Shulzhenko, L.Ie. (2015). Ekosent: zmist, predmet i struktura [Ekosent: content, subject and structure]. *BIZNES-INFORM – BUSINESS INFORM*, 2, 8-12 [in Ukrainian].
5. Lytvynov, E.P. (2012). Fylosofskye osnovy kontseptsyy bezopasnosti [Philosophical basics of the security concept]. *Prostranstvo y vremia – Space and time*, 1(7), 66-73 [in Russian].
6. Nait, F. (2003). Rysk, neopredelennost y prybyl [Risk, uncertainty and profit]. Moscow: Delo [in Russian].
7. Pashko, P.V. (2009). *Myna bezpeka (teoriia, metodolohiia ta praktychni rekomendatsii) [Customs security (theory, methodology and practical advice)]*. L'viv: IRD NAS Ukraine [in Ukrainian].
8. Sukhanova, N. (2011). Ryzyky, zahrozy ta nebezpeky v upravlinni diialnistiu pidpriemstv v kryzovykh umovakh: spilni rysy ta vidminnosti [Risks, threats and insecurities in company management in crisis conditions: similarities and differences]. *Elektronne naukowe fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika» – Electronic scientific specialized edition "Effective economy"*, 12 [in Ukrainian].

Ivan Berezhnyuk

Kyiv Customs of State Fiscal Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The Essential Characteristic of Economic Security as Multilateral Phenomenon

The article stated that the growth of external and internal threats to national economic security requires the development and use of effective mechanisms to neutralize and minimize the adverse action. The article is to study the nature and essential characteristics of the category of «economic security» as a as multilateral phenomenon.

According to the author, the category of «security» is the general limit fundamental concept that reflects the most essential connections and relationships or activities exist in reality and knowledge is a basic category of Security Studies, which is a body of knowledge about safety and are multilateralism that is versatile, versatile, multifaceted concept. Therefore, knowledge of safety distributed in various sectors.

It is noted that in the study category of «security», the main task is to identify its nature, is necessary disclosures meaningful sense of the phenomenon, followed by the realization of the essence with regard to the variability of its forms and the possible states opposing it (danger).

security, economic security, risk, threat, uncertainty

Одержано (Received) 15.11.2016

Прорецензовано (Reviewed) 24.11.2016

Прийнято до друку (Approved) 28.11.2016

УДК 339.543

Ю.О. Коновалов, наук. співробітник

Науково-дослідний центр митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України, м. Хмельницький, Україна

Європейський досвід щодо митних спрощень економічним операторам при транзитних переміщеннях товарів

У статті розкриті поняття уповноваженого товаровідправника та уповноваженого товароодержувача, проаналізовано європейський досвід надання митних спрощень уповноваженим економічним операторам під час загальної процедури транзиту, а також обґрунтовано доцільність імплементації положень законодавства Європейського Союзу до вітчизняного митного законодавства.

товар, уповноважений товаровідправник, уповноважений товароодержувач, митні спрощення, європейський досвід

Ю.А. Коновалов, науч. сотрудник

Научно-исследовательский центр таможенного дела научно-исследовательского института фискальной политики Университета государственной фискальной службы Украины, м. Хмельницкий, Украина

Европейский опыт таможенных упрощений экономическим оператором при транзитных перемещениях товаров

В статье раскрыты понятия уполномоченного товаротправителя и уполномоченного товарополучателя, проанализирован европейский опыт предоставления таможенных упрощений уполномоченным экономическим операторам при общей процедуре транзита, а также обоснована целесообразность имплементации положений законодательства Европейского Союза в отечественное таможенное законодательство.

товар, уполномоченный товаротправитель, уполномоченный товарополучатель, таможенные упрощения, европейский опыт

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку зовнішньоекономічних відносин обумовив впровадження в діяльність митних адміністрацій світу нових принципів взаємодії з іншими учасниками митних відносин. Останнім часом було введено ряд прогресивних положень у сфері здійснення державної митної справи. Зокрема, новим Митним кодексом в Україні було запроваджено інститут уповноважених економічних операторів (далі - УЕО), що зможуть користуватися численними спрощеннями під час митного контролю та митного оформлення товарів. Проте сьогодні отримати статус економічного оператора не є можливим через низку об'єктивних причин. Для повноцінного запровадження інституту УЕО необхідно врахувати досвід іноземних країн, в першу чергу країн ЄС, де інститут УЕО вже працює. Одним з важливих положень митного законодавства ЄС яке слушно було б імплемувати до вітчизняного митного законодавства є надання спрощень УЕО при транзитних переміщеннях товарів (у тому числі запровадження статусу уповноваженого вантажовідправника та вантажоодержувача) [2].